

Ahmet TANYILDIZ*

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE KÜLTÜREL AKRABALIĞIN ÖNEMİNE DAİR BAZI TESPİTLER*

Öz

Türkiye'deki çeşitli üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren Türkçe öğretim merkezlerinde dil eğitimi alan yabancı öğrencilerin sayısı günden güne artmaktadır. Farklı ülkelerden gelen öğrenciler arasında özellikle Müslüman olan yabancı uyruklu öğrencilerin dil öğrenme sürecindeki başarı oranlarında kültürel akrabalığın ciddi katkısı olmaktadır. Örneğin din, tarih, sembol şahsiyetler, klasik eserler, müzik ve geleneğe ait diğer unsurların ortaklığı ve aşinalığı öğrenciyi motive eden hususlardan bazılarıdır. Bu çalışmada ortak mazinin taşıyıcısı ülkelerin mensupları olan yabancı öğrencilere Türkçenin öğretilmesinde, söz konusu kültür akrabalığının önemine dair kimi tespitlerimiz paylaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'ye Komşu Ülkeler, Türkçe Öğretimi, Kültürel Akrabalık.

SOME ASSESSTMENTS ON THE IMPORTANCE OF CULTURAL KINSHIP IN TEACHING TURKISH TO FOREIGNERS

Abstarct

The number of foreign students receiving language education in Turkish centers operating within various universities in Turkey has been increasing gradually. Cultural kinship has contributed significantly to the success rates in the process of learning language among the students from different countries, especially those from muslim countries. For example, religion, history, symbolic personalities, classical works, music and other elements of tradition are some of the motivating factors for the student. In this study, we will share some of our findings about the importance of cultural relativity in the teaching of Turkish language to foreign students who are members of countries with the carriers of the common past.

Keywords: Turkey Neighboring Countries, Turkish Instruction, Cultural Kinship.

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca dünyanın en önemli ve bir o kadar da karmaşık bölgesi neresidir, diye sorulacak olsa kuşkusuz bunun cevabı üzerinde yaşadığımız coğrafya olacaktır. Arap Yarımadası, Afrika'nın Akdeniz sahilleri ve

* Doç. Dr.; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ahmettanyildiz@gmail.com

* Bu yazı *II. Uluslararası Suriyeli Mülteciler Sempozyumu*'nda (20-22 Ekim 2017, Adıyaman) sunduğumuz tebliğin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş metnidir.

Mezopotamya olarak bilinen bu topraklar, ilâhî dinlerin doğuş ve gelişim sahası, aynı zamanda tarih boyunca görülen pek çok kanlı mücadelenin odak noktasıdır. İslâm'ın kabulünden sonra bile bu durum değişmemiş, Peygamber Efendimizin vefatını müteakip başlayan iç ve dış anlaşmazlıklar günümüze kadar devam edegelmiştir.

Son on yıldır bu topraklarda yaşananlar, özellikle Arap Baharı adı verilen hadiseler zinciri evvela Kuzey Afrika hattı olan Mısır, Cezayir, Fas ve Libya; sonrasında ise Suriye ve Irak ülkelerini kargaşaya sürüklemiş; sözü edilen bölgelerde yeni yönetimlerin veya yeni haritaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu durumun neticesi Türkiye'yi de doğrudan etkiler hâle gelmiş, özellikle sınır hattı bulunan ülkelerin vatandaşları, söz konusu hadiselerden dolayı bilinmezliklerin karanlığından kaçarak ülkemize sığınmışlardır. Ülkemizin güney ve güneydoğu sınır hattını teşkil eden şehirler, bu nüfus hareketliliğinin yoğun olarak yaşandığı merkezler olmuştur.

Tarihî arka planı, etki alanının genişliği ve konuşulma oranı açısından dünya dilleri arasında güzide bir yeri olan Türkçe, son yıllarda gerçekleşen bölgesel ve küresel gelişmelerle doğru orantılı olarak etkinliğini arttırmaktadır. Özellikle tarihî, coğrafi ve kültürel açıdan ülkemizin tabii münasebetlerinin devam ettiği komşu ülkelerde yaşanan hadiselerin bölgedeki nüfus hareketliliğini etkilediği görülmektedir. Bu durum komşu ülkelere gelip ülkemizde eğitim gören yabancı öğrenci sayısının artmasına sebep olmaktadır. Daha ziyade, ülkemizin güney sınır hattı ile Müslüman Akdeniz havzası sayabileceğimiz Suriye, Irak, Libya, Fas, Cezayir, Mısır gibi ülkelere gelen Müslüman öğrenci kitlesindeki artış dikkat çekicidir.

Devletlerarası diplomatik bir problemten daha fazlası olan bu insanî ve içtimaî mesele karşısında öncelikle temel ihtiyaçlar karşılanmaya ve altyapı hizmetleri tamamlanmaya çalışılmıştır. Ancak Türkiye sınırlarına dâhil olan nüfus, ağırlıklı olarak eğitim yaşına erişmiş çocuklar veya eğitim-öğretimi kesintiye uğramış gençlerden müteşekkil olduğu için eğitim-öğretim faaliyetlerinin devam ettirilmesi de acil bir ihtiyaç hâline gelmiştir. Bu çerçevede Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu'nun ilgili birimleri eğitim-öğretim faaliyetlerini deruhte ederek çeşitli tedbirler almıştır.

Ülkemizdeki muhtelif şehirlerde hayatını idame ettiren bu nüfus içerisinde okul çağına erişmiş çocuklar ile eğitimi kesintiye uğramış ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim öğrencileri için Türkçe öğretimi başta olmak üzere çeşitli eğitim faaliyetlerini sürdürebilecek merkezlerin açılmasına ve özellikle her öğrenci kitlesinin seviyesine uygun eğitim kitaplarının telif edilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Hâlihazırda bu ihtiyacın devam ettiği aşîkârdır. Bu minvalde hazırlanacak eğitim müfredatında hangi hususlara dikkat edilmesi gerektiği de son derece önem arz etmektedir.

Hâl böyleyken Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi ile eğitim araçlarının ve öğretim yöntemlerinin belirlenip geliştirilmesi meselesinde; dinî, tarihî, coğrafi ve kültürel yakınlığın ihmal edilmemesi gerektiğini düşünürüz. Nitekim son yıllarda komşu ülkelere gelen ve bölge üniversitelerine kayıt yaptıran yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi konusunda edindiğimiz en önemli tecrübe, ortak kültür kodlarıyla zenginleştirilen bir eğitim-öğretim yönteminin öğrencilerin başarı durumlarını arttırdığıdır.

Bu çalışmamızın temel gayesi de hazırlanacak ders kitaplarında veya sınıf içi eğitimlerdeki yazma becerisi ve telaffuz gibi pratik çalışmalarda, Müslüman Akdeniz havzası olarak nitelendirdiğimiz ülkelerden gelen yabancı kökenli öğrencilerin başarısını arttıracak ilave tedbirlerin alınması gerektiğine dikkat çekmektir. Tüm yabancı öğrencileri aynı kategorideki hedef kitle olarak düşünüp Türkçe öğretimi faaliyeti icra edilebileceği gibi söz konusu Müslüman Akdeniz havzasından gelen öğrencilerin kimliği, aidiyeti ve kültürümüz ile yakınlığı göz önünde tutularak farklı öğretim metotlarının geliştirilebilmesi de imkân dâhilindedir. Özellikle tarih, coğrafya, din ve kültür mazisi bir olan ülkelere mensup öğrenciler için Türkçe öğretiminde bu kültürel yakınlığın sunduğu pozitif unsurların değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Dicle Üniversitesi bünyesinde üç eğitim-öğretim yılı boyunca sürdürdüğümüz Türkçe öğretimi faaliyetlerindeki müşahedelerimize dayanarak şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki kültürel akrabalığa ait söz konusu unsurlar dil eğitiminde olumlu neticeler vermekte ve özellikle Türkçenin telaffuzu konusunda öğreticiye ve öğrenciye daha kısa sürede mesafe kat ettirmektedir.

Eğitim Dönemi ve Muhtevası

Suriye ve Irak ağırlıklı olmak üzere çeşitli ülkelerden öğrencilerin yoğunlaştığı önemli merkezlerin başında Diyarbakır'ın geldiği bilinmektedir. Bu mevcudun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere Diyarbakır özelinde ilköğretim ve ortaöğretim faaliyetlerinin sürdürüldüğü merkezler açılmış; yükseköğretimde ise Yükseköğretim Kurulu ile üniversite arasında müşterek faaliyetler yürütülmüştür. Üniversitede 2012 yılından itibaren öncelikle Uzaktan Eğitim Merkezi bünyesinde, daha sonra ise Türkçe Öğretim Merkezi bünyesinde yabancı öğrencilere Türkçe öğretimi faaliyetleri başlatılmıştır.

Birinci eğitim yılında yaklaşık 30 öğrenci, ikinci eğitim yılında yaklaşık 60 öğrenci ve üçüncü eğitim yılında 100'ün üzerinde yabancı kökenli öğrenci Türkçe öğretimi programından istifade etmiştir. Eğitim programlarına başvuranlar, umumiyetle yükseköğretim yaşında olup kendi ülkesinde yarım kalan eğitimini Türkiye'de tamamlama niyetiyle Türkçe öğrenmeye başlayan lisans ve lisansüstü öğrencilerdir. Bu öğrencilerden bir kısmı şahsi talepleriyle, geri kalanı ise Yükseköğretim Kurulu koordinatörlüğünde resmî olarak Türkçe eğitimi almıştır. Eğitim düzeyi yüksek olan bu öğrenciler genellikle Suriye ve Irak vatandaşlarıdır. Bu iki ülke dışında Fas, Cezayir ve diğer ülkelerden de sınırlı sayıda öğrenci eğitim faaliyetlerine katılmıştır. Türkçe öğretim programı seviye esasına göre düzenlenmiş ve üç aşamalı bir program uygulanmıştır. İlk aşamada temel düzeyde dilbilgisi ve telaffuz alıştırmaları; ikinci aşamada orta düzeyde yazma ve konuşma eğitimi; üçüncü aşamada ise ileri düzeyde okuma, yazma ve konuşma eğitimi uygulanmıştır.

Kültürel Akrabalığın Olumlu Etkilerine Dair Pratikteki Tecrübeler

Bu kısımda aktaracağımız bilgiler Müslüman yabancı kökenli yükseköğretim öğrencileri ile işlenen *Türkçe Metin Bilgisi* ve *Türkçe Konuşma* derslerinde kültürel akrabalığın dil öğretimindeki müspet tesirleri konusuna dair tutulan notlar, tespit edilen hususlar ve tecrübe edilen kimi denemelerin derlenip ifadeye bürünmüş hâlidir. Ders süresince öğrencilerin ilgi duyduğu hususlar veya dikkatinin dağıldığı

konular titizlikle kaydedilmiş ve kısaca şu sonuca ulaşılmıştır: Türkiye'ye mülteci vasfıyla gelmiş umudu yitik öğrencilerin gönlünde mutenâ bir mevki edinmiş olan ve artık bir aidiyeti simgeleyen 'kendine ait değerler'e temas eden her türlü ders materyali onların dikkatini celp etmekte ve öğrenme çabalarına olumlu etki yapmaktadır. İnanç, kültür, tarih ve coğrafyaya ait içerikler, öğrencilerin dersteki algısını arttıran unsurların başında gelmektedir. Bu unsurları şu şekilde tasnif edebiliriz:

- Öğrencilerin dinî mensubiyeti dil öğrenmedeki hızını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Başta kutsal metinler olmak üzere dine ait ritüel, kavram, ibadet biçimi vb. unsurlardaki ortaklıklar telaffuz pratiklerinde sıklıkla dile getirilmektedir. Örneğin herhangi bir inanca mensubiyeti olmayan veya diğer dinlere mensup olan yabancı uyruklu öğrencilerin Müslüman yabancı kökenli öğrencilere nispeten Türkçeyi daha geç öğrendikleri tecrübe edilmiştir.

- Dinî müştereklere bağlı olarak konuşulan dillerdeki ortak kelime hazinesi de dil öğretimini olumlu etkileyen unsurlardandır. Bilindiği gibi İslâmî literatür, temelde üç kadim medeniyet olan Arap, Fars ve Türk kültürlerinin harmanlandığı bir gelenekten beslenmektedir. Dolayısıyla hayatın her alanına temas eden meselelerde ibare ve kavramların çoğu zaman ortak bir havuzdan alındığı görülmektedir. Örneğin sınıf içi kelime bilgisi testlerinde nesep olarak Arap, Kürt, Berberî, Türkmen ve Kırgız olan Müslüman yabancı kökenli öğrencilerin kimi temel konularda benzer kelime dağarcığına sahip olduğu tecrübe edilmiş ve bu dağarcığın Türkçedeki karşılıklarının daha çabuk öğrenildiği görülmüştür. Bununla birlikte söz konusu dillerdeki ortak kelimelerin tespit edilmesine ve benzeşen/değişen kelimelerin öğrenilmesine ilişkin pratiklerin dil öğretimini olumlu etkilediği görülmüştür.

- Türkçe eğitimi alan öğrencilerle ortak bir tarih mazisine sahip olmamız dilin kolay öğretimi açısından oldukça önemli bir etkidir. Osmanlı bakiyesi topraklarda devletleşmiş ülkelerin vatandaşı olan öğrencilerden müteşekkil sınıflarda Türkiye ile söz konusu ülkelerin müşterek tarihi üzerine konuşma pratikleri yapıldığında öğrencilerin öğrenme algılarının arttığı görülmüştür. Aynı durum ortak mazimize ait ve tarihe mal olmuş sanatkârların edebî şahsiyeti ve eserleri için de geçerlidir. Söz gelimi Mehmet Akif'in hayatı, şahsiyeti, Hicaz bölgesine gerçekleştirdiği seyahatleri, Mısır'daki yaşamı ve bu coğrafyalara dair kaleme aldığı eserlerle ilgili bilgiler aktarıldığında öğrencilerin ilgi düzeylerinin arttığı tecrübe edilmiştir. Benzer şekilde Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Selâhaddîn-i Eyyubî ve Muhyiddîn-i Arabî gibi ortak değerimiz olan şahsiyetlerin hayatlarına ilişkin ayrıntılar da bu bakış açısıyla ders akışı içerisindeki konuşma pratiklerinde değerlendirilmiş ve benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

- Ortak tarihî mirasın günümüzdeki önemli sembolleri arasında sayabileceğimiz mimarî yapılar üzerine gerçekleştirilen sohbetler ve yerel düzeyde yapılan tarihî mekân gezileri de öğrencileri motive eden unsurların başında gelmektedir. Örneğin Diyarbakır Ulu Cami ile Şam'daki Emeviye Camii'nin tarihî ve mimarî benzerlikler açısından değerlendirilmesi öğrencilerin dikkatini en çok çeken hususlardan biri olarak kaydedilmiştir. Ayrıca Diyarbakır özelinde yapılan bir etkinlikte Diyarbakır'ın İslam orduları tarafından fethedilmesi hadisesinin ve Hz. Süleyman Külliyesi'nde medfun sahabelerin değerlendirildiği anlatım da oldukça ilgi çekmiştir.

- Kültürel açıdan akraba olarak nitelediğimiz farklı ülkelere mensup öğrencilerin sosyal yaşamı, günlük ihtiyaçları, ev içi münasebetleri, misafir ağırlama adetleri, yeme içme kültürleri, dinî ve millî bayramlar etrafında şekillenen adetlerinin ülkemizdeki kültürle benzeşen yönleri de Türkçe konuşma pratiklerinde ele alınan hususlardır. Bu pratiklerde günlük yaşama ve geleneğe dair kültürler arası benzerliklerin tespit edilip değerlendirilmesi de dilin daha kolay öğrenilmesindeki etkenler arasında görülmüştür.

- Diller ve kültürler arası etkileşimin en önemli unsurlarından biri de şüphesiz popüler kültürdür. Ortaöğretim ve yükseköğretim yaşındaki genç nüfusun popüler kültür tercihleri küresel ölçekte benzerlik göstermeye başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının ve sosyal medya seçeneklerinin artmasıyla birlikte kimlik aidiyeti ve dinî mensubiyet farklılaşmasına bakılmaksızın dünyanın muhtelif yerlerindeki genç nüfusun estetik değerleri, haz ve beğenileri, yeme içme kültürleri benzeşmeye başlamıştır. Bu çerçeveden bakılacak olduğunda Türkiye'nin popüler kültür unsurlarının da Türkiye'ye komşu ülkelerde oldukça rağbet gördüğü anlaşılmaktadır. Özellikle film, dizi ve müzik piyasasında ülkemizdeki popüler kültür araçlarının ve figürlerinin etkinliği belirgin bir şekilde hissedilmektedir.

Etkisi artan ve dünyanın hemen her ülkesinde benzeşen bu popüler kültür unsurları ülkemize ait 'yerli estetik değerleri' göz ardı etme ve unutturma riskini de beraberinde getirmekle birlikte dil öğrenmede önemli bir araç hâline gelmiştir. Söz konusu ülke vatandaşlarının Türkiye kültürüne karşı duydukları alâkanın yönü dünyanın her yerindeki örnekleriyle benzeşen popüler kültür figürlerine kurban edilmeden bize ait değerlere çevrilebilir. Söz gelimi Türkçe öğretim faaliyetlerinde ve eğitim setlerinde, kültürümüzden herhangi bir iz taşımayan popüler kültür unsurları veya figürleri yerine aynı alanda faaliyet gösteren ve Türkiye kültürünü yansıtan karakterler tercih edilebilir. Örneğin ders içi konuşma pratikleri çerçevesinde geçmişten günümüze Arap ve Türk müziğinin müşterekleri üzerine zihni bir yolculuk yapılmış ve bu kültürler arasında tahmin edilenden daha fazla ortak yönün çıktığı tecrübe edilmiştir.

Sonuç

Türkiye'ye komşu ülkeler başta olmak üzere Müslüman Akdeniz havzasındaki olaylar sebebiyle yaşanan nüfus hareketliliği ülkemize sirayet ettiği için bu nüfus içerisinde eğitimini sürdüren öğrencilere yönelik Türkçe öğretimi faaliyetlerinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Söz konusu ihtiyaçtan yola çıkarak muhtelif kurumlara mensup ve bu meselede donanım sahibi olan eğitimci/akademisyenler Türkçe öğretim setleri/kitapları hazırlamaya başlamışlardır. Mevcut Türkçe öğretim kitaplarının ifa ettiği hizmeti takdir etmek bir kadirşinaslıktır. Bununla birlikte ders kitaplarında, öğretim setlerinde ve sınıf içi pratiklerde kültürel akrabalık unsurlarına hususi bir önem verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Netice olarak şunu belirtmeyi önemli görüyoruz: Öğretim setlerindeki diyalog metinlerinde ve sınıf içi konuşma pratiklerinde -hayâlen bile olsa- öğrencileri New York veya Paris'in caddeleri yerine İstanbul, Bursa veya Diyarbakır'ın tarih kokan sokaklarında dolaştırabiliriz. Onlara 'fast-food' mekânlarda 'hamburger' yedireceğimize ocak başı mekânlarda kebab yedirmemizin; 'cafe'lerde 'cappuccino' içireceğimize çınar altlarında çay içirmemizin Türkçe öğretimi açısından da daha 'sağlıklı' olduğunu düşünüyoruz.

